

Dil Öğrenimi ve Edinimi Üzerine Bir Tartışma¹

Salih UÇAK²

Özet

Günümüzde ikinci dil, küresel dünyanın ihtiyaç duyduğu en temel gereksinimlerden biridir. Bu ihtiyaç, yüzyıllardan beri uygulanan yabancı dil öğretim/edinim yöntemlerinin yeniden tartışılmasını sağladı. Dil öğretiminde/ediniminde çeviri yöntemden, seçmeci yönteme kadar uzanan geniş yelpazede öğreticilerin uygulayabileceği pek çok yöntem mevcuttur.

Dil edinme yetisi, doğuştan her insanda var olan gizil bir güçtür. İnsanın anadili ile sonradan konuşmak istediği ikinci dil arasında, edinim bağlamında ciddi sorunlar vardır. Tartışmalar, genel olarak bu noktada odaklanmaktadır. Anadil edinimi bu kadar kolay iken ikinci dil edinimi neden bu kadar zor?

Chomsky, yabancı dil öğrenen bireylerin “evrensel dil ilkeleri”ne göre asgari düzeyde hedef dilde cümle üretme düzenini kavraması gerektiğine inanır. Ona göre, dilde iki yapı vardır; yüzey yapı ve derin yapı. Anamlı bir öğrenmenin gerçekleşmesi için “anadil edinimi”ne yakın bir öğrenmenin gerçekleşmesi gerekir. Chomsky, evrensel dilbilgisinde sağlaması gereken prensipler ve parametrelerin olduğunu savunur. Dilin içine doğan çocuk, anadili bu evrensel ilkelere göre öğrenir.

Yabancı dil öğreniminde temel ilke, dilin içselleştirilmesi, sistem ve kurallarının edinilmesidir. Dili, bir fizik kanununu öğretir gibi öğretemeyeceğimize göre, doğal dil oluşumuna gidecek yol ve yöntemleri bulmak zorundayız.

¹ Bu çalışma, 12-13 Kasım 2015 tarihlerinde İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından düzenlenen “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumu”nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² (Dr.), Erbil Selahaddin Üniversitesi Diller Fakültesi Türk Dili Bölümü, İRAK, salihucak21@hotmail.com

Bu çalışma, dil öğretimi ve edinimi noktasında var olan yol ve yöntemlerin karşılaştırılması ve tartışılmasıyla Türkçenin yabancı dil olarak nasıl daha “doğru ve kolay” öğretilbileceği hususunda önerileri kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türkçe, dil öğrenme, yabancı dil, dil öğretim yöntemleri, ikinci dil*

A Discussion on Language Learning and Acquisition

Abstract

Today, a second language is one of the most fundamental requirements which the global world needs. It is this need which rekindled the debate about the foreign language teaching/acquisition methods that had applied for centuries. In language teaching/acquisition there is a wide range of methods from grammar-translation method to eclectic method that can be applied by teachers.

Language acquisition ability is a potential inherent in every human being which remains dormant as a latent power. In the context of language acquisition there are serious problems regarding acquisition of a second language compared to acquisition of one’s own mother tongue. Discussions generally focus on this point. Why is it so difficult to acquire a second language while acquisition of mother tongue is so easy?

Chomsky believes that individuals learning a foreign language must be able to grasp sentence production scheme in the target language at the very least at a minimum level in accordance with the “universal language principles”. According to him, there are two structures in a language; surface structure and deep structure. In order for learning to be meaningful, learning needs to get close to that of “mother tongue acquisition”. Chomsky argues that there must have been principles and parameters that a universal grammar could provide. A child born into a language learns his/her mother tongue according to these universal principles.

The basic principle in foreign language learning is the internalisation of the language via the acquisition of systems and rules. Since we cannot teach a language as we would teach laws of physics we have to find and devise ways and methods leading to natural absorbance of language.

This study contains some suggestions about how Turkish as a foreign language can be taught “more accurately and in an easier way” through comparison and discussion of existing language teaching and acquisition methods.

Keywords: *Turkish, language acquisition and learning, foreign language, second language*

1. Kavram Tartışması

Dil, yeryüzünün en sofistike kavramlarından biridir. Filozof, filolog hatta teologların üzerinde binlerce fikir ileri sürdükleri bu mükemmel sistem, gizemini korumaya devam etmektedir. Dil, iletişim aracı olarak sonsuz ihtimalli bir yapıyı ifade eder. Sınırları asla çizilemez. Bu bakımdan dilin doğuşu ile ilgili ileri sürülen teoriler kadar, dilin öğrenilmesi ve edinilmesi için de pek çok kuram ve yöntemin geliştirildiğine şahit olmaktadır.

Dil edinimi ve öğrenimi üzerine ciddi çalışmalara imza atan Stephen Krashen, “Second Language Acquisition and Second Language Learning” (California, 1981) adlı çalışmasında bazı teorilere yer verir. Krashen’a göre; dil edinimi uzun bir süreci ifade eder. Edinim, anadili veya hedef dili öğrenen kişinin farkında olmadan ve dile karşı herhangi bir “savunma pozisyonu”nda değilken aldığı anlamlı mesajların birikimiyle oluşur. Dil edinimi için dilbilgisi kurallarına ve sıkıcı dil kurallarına ihtiyaç yoktur.

Krashen, dil edinimi için bütün şartlar mükemmel olsa dahi yeteri kadar dinleme yapmayan anlamlı mesajlara maruz kalmayan kişilerin konuşmayacağını, dili edinmeyeceğini söyler. Dil öğrenen kişinin mutlaka “sessiz dönem” denilen bir “kuluçka” yaşaması gerekir. Kişi kuluçka dönemde içinde bulunduğu ortamda “anlamlı mesajlarla” içiçe olmalıdır.

Edinim – Öğrenme arasındaki temel fark süreçlerin “bilinçli” olup olmadığı ile alakalıdır. Edinim, dilin “bilinçaltı” sürecini tanımlarken öğrenme “bilinçli” ve “istendik” bir süreci ifade eder.

Dil öğrenme, hedef dile ait bilinçli bilgilenme sürecidir. Kişi, dili belli bir amaç doğrultusunda kurallarıyla kavrar. Edinim sürecinde ise kişi dile maruz kaldığı doğal ortamda “hissi” olarak edinir. Kuralları ve dil yapısını bu

süreçte kendi zihinsel süreçlerine göre tamamlar. Konuşmaya yeni başlayan bir çocuğun, “+CI” yapım ekinin meslek isimlerini yaptığını kavramasından sonra “müezzin” için “ezancı”; “fırıncı” için “ekmekçi” ifadelerini kullanması buna örnek gösterilebilir. Çocuk, doğal dil ortamında “simitçi, sütçü, çiçekçi...” gibi anlamlı tanımlara/mesajlara maruz kaldığından “dil mantığı” gereğince bu dilbilgisi kuralını edinmiş olur. Hâlbuki öğrenmede bu bilinçli bir süreçtir. Kişi, sınıf ortamında bunu bir dilbilgisi kuralı olduğunu öğreticiden öğrenir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde dil edinme, “dili kapma” olarak ifade edilebilir. Almanya’ya giden ve uzun süre orada kalan işçilerin belli bir kuluçka dönemden sonra Almancayı konuşması edinime örnek gösterilebilir. Kişi zorunlu olarak doğal dil ortamında anlamlı mesajlara maruz kalır ve bilinçaltının biriktirdiği yapıları bütünleştirerek bir senteze ulaşır. Konuşma becerisinin edinilmesi bu andan sonra gerçekleşir.

1.1 Krashen’in Dil Edinim Kuramları

Krashen’in üzerinde durduğu bir diğer kuram, *Monitör Teorsî*’dir. Bu kurama göre kişi, bilinçaltı yoluyla edindiği anadili konuşurken zihin tıpkı bir editör gibi çalışır ve dile yön verir. Kişi eğer ikinci dili yeteri kadar edinmişse monitör onun konuşmalarında devreye girer. Monitör, ifade şekilleri, dilbilgisi kuralları konusunda devreye girer ve kişinin konuşmasını kontrol eder. Monitör özellikle bir dilbilgisi testinde veya bir kompozisyon çalışmasında hızlı çalışır ve gerekli müdahaleleri yapar. Yabancı dil öğrenen kişilerde monitör çalıştıkça konuşmanın akıcılığı bozulur. Monitör kişiye sürekli düzenleme yapma, hata yapmama konusunda uyarı gönderir. Bu bağlamda monitör, konuşma becerisinin gelişmesinde olumsuz, yazma becerisinin geliştirilmesinde ise olumlu bir etkiye sahiptir.

Dil edinimde dikkat çeken ikinci önemli kuram *Mesaj Kuramı* (The Input Hypothesis)’dir. Dil edinim sürecinde bireyin zamanla nasıl yetkinlik kazandığını ortaya koyan bir kuramdır. Mesaj kuramında edinim, var olan dile yeni ve anlamlı eklemelerin yapılmasıyla oluşur. Krashen, bunu “i+1” olarak ifade eder. Kurama göre, dilin bağlamı ve ait olduğu dünyaya ait bilgilerin yenilenip eklenmesiyle gelişir. Krashen dil edinmede, anlamlı konuşmalara odaklanmanın dilbilgisinden daha yararlı olduğunu söyler. Mesaj kuramında dil üretme becerisinin kazanılması önemlidir. Dil, doğrudan öğretilemez; kişi “susunluk dönemi” adı verilen “kuluçka” sürecini tamamlamak durumundadır.

Krashen'in üzerinde durduğu bir diğer kuram *Etkin Filtre Kuramı* dır. Bu kurama göre, dil öğrenen kişinin motivasyonu, özgüven veya kaygısı alınan anlamlı mesajların kalıcılığını etkiler. Alınan mesajların tesiri, hazır bulunmuşluk durumuyla yakından ilgilidir. Psikolojik durumlar, dil edinimine doğrudan etkiye eder. Krashen, dil edinmenin öğrenmeden çok daha önemli olduğunu söyler. Ancak edinmenin gerçekleşmesi için kişinin ya yeteri kadar anlamlı mesajlara maruz kalması ya da hedef dil ortamında yaşanması gerektiğini söyler.

1.2 Dil Edinim Cihazı(DEC) Üzerine Krashen – Chomsky Tartışması

Language Acquisition Device(LAD) adı verilen “dil edinim cihazı”, insanın doğuştan getirdiği dil yetisidir. Bu dil yetisi, sistematik dil kodlarını barındıran zihinsel bir potansiyeli sembolize eder. Chomsky, cihazın devreye girmesi için çocuğun yeteri kadar dile maruz kalması gerektiğini söyler.

Chomsky, dilin bir “iskelet” olarak bu sistem içinde mevcut olduğunu, çocuğun içine doğduğu dilin renk ve desenlerini bu iskelete giydirdiğini söyler. Anadil bu iskeletin ilk elbisesidir ve onu şekillendirir. Chomsky, dil edinim cihazının belli bir yaşa kadar devrede olduğunu, ergenlik döneminden sonra işlevsiz hale geldiğini söyler.

Krashen, dil edinim cihazı ve iskelet noktasında tamamen Chomsky ile aynı fikirdedir. Ancak yetişkinlerin dil edinimi konusunda ikili farklı düşünmektedir. Chomsky, yetişkinlerin dil edinim cihazından yararlanamayacağını savunurken Krashen, DEC'in hayat boyu faal olduğunu savunur. Krashen'a göre DEC'in faaliyete geçmesi için uygun ortamın oluşturulması yeterlidir. Chomsky, yetişkinlerin dil edinemediğini ancak öğrenebildiğini söyler.

Krashen, DEC'in özellikle dinleme ve okuma ile harekete geçtiğini, yeteri kadar anlamlı mesajla beslenen cihazın konuşma becerisi için faal olacağını belirtir. DEC, bilinçli dış müdahalelere karşı kapalıdır. Deneyler, ikinci dil öğrenen/edinen kişilerde dilbilgisi kurallarının belli bir sıra ile öğrenildiğini gösterir. Örneğin A1 seviyesinde öğretilen “DI” geçmiş zaman ekinin kişiye göre B2 veya C1 seviyesinde tamamen yerleşmesi gibi. Öğrenen kişi, buna istese de müdahil olamaz, edinim için gerekli olan “ideal

zaman” bilginin otomatikleşmesini sağlar. Doğal edinim sırası gelmeden bir bilginin gerçekleşme imkânı yoktur. DEC’in işleyişini göstermesi bakımından bu örnek önemlidir. Zira edinim, uzun bir süreci ifade eder.

Chomsky ve Krashen, ikinci dil edinenler için gramerin hatalı bir yöntem olacağını savunur. DEC’in işleyişini olumsuz etkileyen faktörlerden biri gramerdir. Dil edinim sürecini yavaşlatır ve sürekli kontrol sağlamaya çalıştığı için konuşma becerisine ket vurur.

Chomsky göre, doğal bir dil edinimi sistemiyle doğan çocuk, dil çözümlemesi için ön oluşuma sahiptir. Dil edinimi sistemi, öbek yapı kurallarını ya da temel evrensel dil ilkelerini içerir. Çocuk, bu sistem ile dil girdisi üzerinde işlem yapma ve o dilde bulunan kurallara dayanarak varsayımlar oluşturma olanağı bulur. Varsayımları sınyarak, doğal dilinin sözdizimsel kurallarına ilişkin kesin kavramlar oluşturur. (Peçenek, 2008: 68-72).

Krashen, doğal ortamların sürekli “anamlı mesaj” üretmediğini söyler. Bu bağlamda sınıf ortamlarının edinim için uygun olduğunu, “gürültüden” uzak, ilgi çekici ve motivasyonu artırıcı ortamlar haline getirilebileceğini savunur. Edinimin hızlandırılması için görsellerden ve sürekli anlamlı mesajlardan yararlanılması gerekir.

Chomsky, insan zihninin kendi içinde yine kendi gücüyle bilginin dayanağı olan ilkeleri yaratabilecek yetenekte olduğunu söyler. Kendi iç kaynakları ile bilgi edinebilme güncüne sahip olan zekâ, her türlü eğitim ve deneyimin ötesine geçecek biçimde yeni düşünceler üretme ve onları uygun değişik biçimlerde anlatma yeteneğine sahiptir.

Tümce üretme kesinlikle bir “dil” sorunu değil, bir “söz” sorundur. Bu sebeptir ki dilbilimin kapsamı dışındadır ve serbest bir yaratım işlemidir. Sözcük biçimlerini ve ses düzeneklerini yönlendiren kurallar dışında dil kurallarıyla sınırlanmamıştır. Belli bir dili bilen insan, o sonsuz, olası derin yapılar kümesini üreten, o derin yapıları yüzey yapılarla eşleştirip bu soyut nesnelerin anlam yorumlamaları ve seçil yorumlamalarını belirleyen bir dilbilgisine egemendir(Chomsky, 2014: 48, 63). Dili bilen kimse o dile ait kuralları kullandığının farkında değildir.

Son dönemde yapılandırmacılar, dil öğreniminin bireyin aktif çabasıyla gerçekleştiğini iddia ederler. Onlara göre çocuk dili edinmez, öğrenir. Piaget, Vygotsky ve Bruner gibi yapılandırmacılar, dil edinimi ve öğrenimi konusunda Chomsky ile ters düşmektedirler. Chomsky ilk çocukluk döneminde dilin edinildiğini ifade ederken yapılandırmacılar, bireyin bilinçli çabasına ve öğrenim sürecine dikkat çekerler. (Güneş, 2014: 15)

2. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tartışmalar

2.1 Dilbilgisi - Çeviri Yöntem (Geleneksel Yöntem)

Çeviri yöntem, en çok kullanılan yöntemlerden biridir. En eski dönemlerden bugüne kadar kullanılmıştır. 19. yüzyılda Karl Plötz tarafından yenilenmiş ve geliştirilmiştir. Dilbilgisini öğretmeyi amaç edinen bu yöntem, özellikle dinî metinlerin hermenötik açıdan yorumlanması, başka bir dile çevrilmesi veya açıklanması için kullanılmıştır. Osmanlı medreselerinde dil öğretiminin bu yöntemle yapıldığını söyleyebiliriz. Özellikle Arapçanın öğretilmesinde “Sarf ve Nahiv” olarak bilinen ses ve yapıya dayalı öğretim çeviri yönteminin esas olarak kullanıldığını göstermektedir. Çeviri yöntem, dilbilgisi kurallarından yararlanarak dili yazılı olarak öğretmeyi ve metnin tam ve eksiksiz çevrilmesini amaç edinir. Bu nedenle çeviri yöntemde sözdizimi ve biçimbilgisi üzerinde özellikle durulur. Çeviri yöntemde, dil kurallarını öğretmek esas olduğundan anadilin imkânlarından azami ölçüde yararlanır.

Çeviri yöntemle metin ve metne bağlı dilbilgisi uygulamaları önemlidir. Metinde anlatılan konudan çok dil kalıpları üzerinde durulur. Metinde geçen sözcüklerin ezberletilmesi anadile çeviri noktasında gereklidir.

Çeviri yöntemin en çok tartışılan yönü, konuşma ve dinleme becerisine hemen hemen hiç yer vermemesidir. Bir dili edinmenin göstergesi, o dili dört temel beceriye uygun olarak kullanmaktır. Bir becerinin aksaması, o dilin tam olarak öğrenilmediğini gösterir. Yazma ve okuma becerisi için oldukça verimli olan bu yöntem, konuşma ve dinleme becerisi için yetersizdir. Çeviri yöntemde anadil ile hedef dil birlikte kullanılır. Sözcük seçimi ve dağılımı metinle sınırlıdır. Cümle ve cümle yapıları üzerinde derinlemesine tahlil ve tasnifler yapılır. Önemsen en önemli nokta çevirinin doğruluğu ve kesinliğidir. Çeviri yönteminin öğretimi dili, anadildir.

Türkiye’de mevcut dil politikaları takip edildiğinde özellikle akademik literatürde hâlâ çeviri yöntemin uygulandığını söyleyebiliriz. Uluslararası arenada geçerliliği olan ÜDS, KPDS ve YDS sınavlarının dayandığı seçenekli cevaplama sistemi, okuduğunu anlamayı ve çevirmeyi esas almaktadır. Bu nedenle başta akademisyenlerimiz olmak üzere, insanlarımız konuşma becerisinden oldukça uzaktır.

2.2 Doğal Yöntem

Yabancı dilin anadil gibi öğretilmesi gerektiğini savunan yöntemdir. Çeviri yöneme tepki olarak ortaya çıkan doğal yöntem, Lemsre ve Payne tarafından geliştirilmiştir. Doğal yöntemde dilin tarihsel gelişimi veya farklı lehçeleri üzerinde durulmaz. Klasik dil yerine o an konuşulan “konuşma dili” esas alınır. Çeviri yöntemin aksine dilbilgisini dikkate almaz. Eğer dilbilgisi öğretilcekse metinle beraber kavratarak öğretmeyi savunur. Doğal yöntem, okuma ve yazma becerisine ağırlık vermez. Önemsen beceri “konuşma”dır. Bu nedenle öğrencilerin “anadil”li olması önemlidir. Doğal yöntemde öğreticinin aktif olması, hedef dilin öğrenilmesinde birincil önceliklerdendir. Bu yöntemde konuşma becerisinin geliştirilmesi için, öğrencinin güdülenmesi, hata yapsa bile konuşmaya devam etmesi istenir. Diyalog çalışmaları, ezber ve söz varlığının geliştirilmesi doğal yöntemin önerdiği uygulamalardır. Telaffuz ve konuşma akıcılığı, yöntemin başarısını gösterdiğinden ses ve diksiyon çalışmalarına dikkat edilir.

Doğal yöntemin tartışılan en ciddi yönü, dört temel beceriye eşit oranda yer vermemesi, yazma ve okuma becerilerinin yok sayılmasıdır. Öğrenci sadece konuşma dilini öğrendiğinden klasik dille karşılaştığında zorlanmaktadır. Diğer bir tartışma noktası, öğretici sorunudur. Anadilden yeteri kadar uzaman öğretici bulmak her zaman mümkün olmayabilir.

2.3 Direkt Yöntem/Dolaysız Yöntem (The Direct Method)

20. yüzyılın başında çeviri yöneme kadar tepki olarak ortaya çıkan bir metottur. Dolaysız metotta anadil kullanılmaz. Bütün beceriler hedef dilde verilir. Tümevarım yöntemiyle dilbilgisinin öğretilmesi gerektiğini inanır. Bu yöntemin uygulayıcıları, dilin kültürden ayrılamayacağını, dil ve kültürün birbirini tamamlayan unsular olduğunu söyler. Bu bağlamda çağdaş eserlerin okutulması ve kültürel değerlerin hedef dilde verilmesi gerektiğini savunurlar.

Doğal yöntemden ayrılan en önemli özelliği, dört beceriye eşit derecede önem vermeleridir. Dolaysız yöntem öğreticileri, dereceli öğrenme modelinin uygulanması gerektiğine kanaat getirirler. Bu yöntemle göre kur sisteminin yabancı dil öğreniminde sağlıklı yürütülmesi gerekir.

1950’li yıllardan sonra bütün dünyada yaygınlaşmaya başlamış ve sıkça kullanılmıştır. Yöntemin başarısı “öğretici odaklı”dır. Öğreticinin materyal seçimi, hazırlığı ve çabası yöntemin başarısı ile doğru orantılıdır.

Bu yöntemde dersler diyalog, masal, fıkra ya da kısa bir hikâye ile başlar. Görseller ve öğretmen dersle ilgili jest ve mimikleriyle desteklenir. İlk zamanlarda sözlü öğretim yapılır. Sonrasında kitap çalışmalarına geçilir. Anadili hiç kullanılmaz. Anadil kullanımına izin verilmediği için çeviri de yapılmaz. Tamamen hedef dil kullanılır. Hedef dil öğrenimini anadil öğrenimiyle eşit tutan bir yöntemdir (Erdem, Gün, Sever, 2015: 557).

2.4 Belirtz Yöntemi/Uygulaması

Belirtz uygulaması, dört temel beceriyi de dikkate alan bir yöntemdir. Bu yöntemde anadilden çok hedef dile önem verilir. Öğreticiler anadili konuşan (native speaker) kişilerden seçilir. Belirtz yönteminde önce dinleme ve konuşma becerisine ağırlık verilir. Konuşma becerisi belli bir seviyeye geldikten sonra okuma ve yazma becerisinin geliştirilmesine çalışılır.

Belirtz uygulamasında öğretici çeviri yapmaz, gösterir veya uygulama yapar. Bu sebeple dil öğretiminde beden dili, jest ve mimikler tamamlayıcı öğeler olarak kullanılır. Tek tek sözcük öğretimi yerine cümleyi öğretmeyi hedefler.

Belirtz yönteminde öğretici çok konuşmaz, konuşturur. Öğrenciyi diyalog kurması için güdüler ve cesaretlendirir. Bir kitap takip etmektense ihtiyaca göre günlük planların ve ders notlarının daha yararlı olduğunu düşünür. Doğal dille konuşma becerisinin geliştirilmesinde oldukça faydalı bir yöntemdir.

2.5 İşitsel-Dilsel Yöntemi (Audiolingual Method)

1930-1950 yılları arasında Amerika’da uygulanmış ve ciddi bir talep görmüştür. Davranışçı kuramın önerdiği öğrenim modellerinden etkilenmiş-

tir. Skinner'in "taklit-ezber-alışkanlık" tezini dikkate alır. Yöntem, dört beceriyi de önemser. Ancak Fries'a göre dil öğrenmede takip edilmesi gereken bir sıralama vardır. Bu sıralama; dinlediğini anlama, konuşma ve okuduğunu anlama ve yazma şeklindedir.

İşitsel-Dilsel yöntemde dilbilgisi önemsenmez. Güncel dil dikkate alınarak konuşma becerisinin geliştirilmesi en temel amaçlarından biridir. Dil öğretiminde yapısına göre dillerin önemine değinen kuramcılar, anadile benzer yapıda olan dillerin çok daha kolay; yapı itibarıyla anadile benzemeyen dillerin daha zor öğrenileceğini ileri sürerler.

Uzun ve detaylı dilbilgisi öğretimine karşı olan yöntem, anadillerini konuşan insanların o dilin gramer yapılarını tam olarak bilmediklerine dikkat çekerler. Bu bağlamda tümevarım ve tümdengelim metotlarıyla öğrencinin yeteri kadar dilbilgisi öğrenebileceklerini öngörürler. Diyalog kurma, iletişim ve günlük konuşmaların dil öğretiminde oldukça yararlı olduklarına inanırlar.

Hedef dil, o dili konuşan toplumun kültürüyle beraber öğretilir. Anadili kullanılmamaya özen gösterilir. Anadili edinimi ile ikinci dil öğrenimini eşit tutar. Edebi metinler yerine gündelik sözcüklerden diyaloglar oluşturularak dil öğretimi yapılır. Bu yöntemde "duy-tekrar et" şeklinde yinelemeler oldukça istendik davranışlar artar. Yoğun sözel alıştırmalar yapılır (Erdem, Gün, Sever, 2015: 558).

2.6 Bilişsel Yöntem (Cognitive Code- Learning)

Noam Chomsky'nin dönüşümlü dilbilim kuramı sonucu ortaya çıkmış bir yöntemdir. Bilişsel yönetime göre önemli olan hedef dilde cümle üretme düzenini kavramaktır. Yabancı dil öğrenen kişiler, dildeki yüzey yapıyı algılayabilirse çok rahatlıkla dili öğrenebilir. İşitsel-dilsel yönetime karşı olan bilişsel yöntem dilin yapısal bilgisinin öğrenilmesi gerektiğini savunur.

Anlamli öğrenmenin gerçekleşmesi için dil yapısının genel hatlarıyla öğrenilmiş olması gerekir. Bilişsel yöntem akla ve mantık yürütmeye değer verir. Dilbilgisinin tümdengelim yöntemiyle öğrenilebileceğini, bunun yüzeysel olmasının gerektiğini savunur.

Bilişsel yöntem, dört temel beceriyi de öğretmeyi gaye edinir. Anadil kullanımına ve çeviriye sıkça yer verir. Öğrenilenlerin bir anlamlı bir bütünlük oluşturması gerekir. Bu neden eski ve yeni öğrenilenlerden bir sentez oluşturmayı hedefler.

Chomsky'nin dönüşümsel- üretimsel dil bilgisi teorisinden etkilenen bu yöntem, farklı durumlar karşısında kişinin öğrendiği sınırlı sayıda kuralla sayısız sayıda cümle üretebilecek ve yorumlayabilecek seviyeye gelmelerini hedefler. Chomsky, derin yapıda dillerin aynı olduklarını sadece farklı dönüşümler, telaffuz ve sözdizimi gibi uygulamalarda yüzeysel olarak ayırdıklarını savunur. Bilişsel yaklaşımcılara göre birey dili kullanmadan önce dili edinmeleri gerektiğine inanır. Dil yetisi kazanmadan dili kullanmanın mümkün olmadığını savunurlar. Bilişsel öğrenmede temel ilke, öğrenmenin anlamlı olması ve zihnin aktif süreçlerden geçmesidir (Köksal, Varışoğlu 2014: 86).

2.7 İşitsel - Görsel Yöntem (Credif/ St. Claud Yöntemi)

İletişim esaslı bir öğretim metodudur. Konuşma becerisi odaklı olan bu yöntemde ilk altı ay yazma ve okuma becerisine hemen hiç yer verilmez. Aynı zamanda dilbilgisine de yer verilmez. Çeviri yönetime karşıdır. Genel dil becerisinin kazandırılması hedeflenir ve yüzeysel bir dilbilgisinin yeterli olduğunu savunur.

Görsel ve işitsel yöntem metinlerin ses ve görsellerle öğretilmesini önemser. Hedef dile ait metin ve konuşmaların üç aşamalı bir yöntemle verilmesi gerektiğini söyler. Buna göre;

- a) Günlük konuşma dili
- b) Basit metinler (uzmanlık gerektirmeyen gazete ve dergi yazıları)
- c) Uzmanlık gerektiren alanlar (akademik metinler, terimler gibi) sıra ile verilmelidir.

Dil, edinimin hızlandırılması için görsellerden ve sürekli anlamlı mesajlardan yararlanması gerekir. Dil öğrenen kişinin pratik yapması, diyalog kurması gerekir. Konuşma becerisi için yeterli olsa da yazma ve okuma becerisi için eksiktir.

2.8 Telkin Yöntem (Suggestopedia)

Eğitimci Georgi Lozanov'un geliştirmiş olduğu dil öğretim yöntemidir. Bu yöntem, ruhbilim ve yoganın motivasyon özelliklerinden faydalanılması gerektiğini söyler. Dil öğretim ortamlarının açık iletişim alanları olmasını tavsiye eder. Telkin yolu ile öğrenme, çok iddialı bir yöntemdir. Bu yöntemin bir özelliği de dil yeteneği olup olmadığına bakılmaksızın herkesin başarı göstereceği iddiasındadır. Telkin yöntemi ileri düzeyde konuşma yeterliliğini çabucak edindirmeyi amaçlar. Öğrenme stratejisini öğrencilerin geniş kelime listelerini ezberlemesi üzerine dayandırır ve öğrencilere de böyle hedefler gözetmelerinin uygun olacağı telkin edilir (Tosun, 2006: 83). Yoga ve Budizm'in öğreti ve uygulamalarından faydalanılarak geliştirilen bir yaklaşımdır. Akıl ve bilim ilkeleri dışında "esinbilim"e ait ritüellerin kullanılmasıyla dili daha rahat öğrenmeyi amaçlar. Ruhsal ve manevi telkinlerle öğrenme kapasitesinin geliştirilmesini savunan yöntem, her bireyde var olan gizil potansiyelin harekete geçirilmesi temel ilke olarak kabul edilir. Öğrenmenin hızlandırılması, öğrenme zamanının kısaltılması bu yöntemin amaçlarından bazılarıdır. Dil öğretim literatüründe doğrudan kendine yer bulmayan telkin yöntemi, ruhsal gücün harekete geçmesi noktasında başvurulan bir uygulamadır.

2.9 İletişimci Yöntem (Communicative Method)

Chomsky'nin edim(performance) ve yeti(competence) kavramlarına iletişim yetisinin(communicative competence) eklenmesiyle ortaya çıkmış bir yöntemdir. Dilin bir iletişim aracı olduğu gerçeğinden yola çıkan metot, iletişim yetisini geliştirmeyi hedefler. Sosyolog Hymes'in iletişim ve kültür kavramlarını birlikte ele alınması noktasından hareket eden iletişimci yöntem, dil aracıyla sözlü ve yazılı iletişimin en üst düzeyde gerçekleşmesini ister. Dilbilgisi kuralları yerine dilin kullanımını esas alır. İletişim yoluyla cümle kurma becerisini kazandırmak yöntemin en temel ilkelerinden biridir. Öğrencinin aktif, öğreticinin pasif bir olduğu bir yöntemdir. Dilin akıcı bir kullanıma kavuşması üzerinde ciddiyetle durulur. Bu yönleriyle çokça tutulmuş ve kullanılmış bir yöntemdir. İletişimsel yöntemde, yabancı dil öğretiminde esas olan dil yapıları değil; iletişim ve etkileşimdir. İletişimsel yöntemde amaç belirlenirken bireysel farklılıklar ve iletişim faktörü dikkate alınır. Bu yöntemde toplumsal iletişim bağlamı önemlidir. Önemsen iletişim olduğundan dil hatalarına büyük bir hoşgörü ile yaklaşılır.

2.10 Eklektik Yöntem (Seçmeci Yöntem)

Seçmeci yöntem, bir kuramdan çok bir yöntem öneri uygulamasıdır. Tek bir yöntemin dil öğretilmede yetersiz kalacağını, hedef kitle, amaç ve öğrenme ortamlarına göre yöntem seçilmesi gerektiğini savunur. Buna göre var olan yöntemlerin iyi tarafları seçilip uygulanmalıdır. Seçmeci yöntem, dil öğretiminde makro ve mikro uygulamalara yer verilmesi gerektiğine inanır. Dil öğretiminde seçilecek metodun geniş boyutlu ve seçmeci olması, başarı şansını yükseltir. Seçmeci yöntem, dil öğretiminde genel prensiplerin belirlenmesinden yana tavır alır. Genel prensiplerin yerine göre özel ilkelerle desteklenmesi fikri ise hedef dili öğrenen kişi veya grupların isteklerine göre şekillenir. Öğretici, amaca göre yöntem seçer. Seçmeci yöntem herhangi bir beceriyi öne çıkarmaz. Her beceri eşit önemlidir.

Geniş bir uygulama alanı bulan seçmeci yöntem, sözcüklerin cümle ile öğretilmesi gerektiğini söyler. İhtiyaç hissedilmesi halinde anadilden yararlanmayı uygun bulan yöntem, öğreticinin yöntem bilgisine sahip olmasını ister. Bir bakıma yöntemlerden bir sentez yapılması ve amaca giden yolda uygun metodun seçilmesini savunur. Bireysel farklılıklar, öğrenme düzeyi ve sınıf mevcuduna göre her zaman bir yöntemin kullanılması öğrenme açısından başarılı sonuçlar vermeyebilir. Bu sebeple dil öğretim yöntemlerini birbirinden kesin çizgilerle ayırıp tek bir yöntemle bağlı kalmak doğru değildir. Seçmeli yöntem yeni gelişmelere açık olduğundan çağdaş bir yöntem anlayışı benimsediği ortaya çıkmaktadır (Erdem, Gün, Sever, 2015: 559).

3. Sonuç ve Öneriler

Yabancı dil öğreniminde temel ilke, dilin içselleştirilmesi, sistem ve kurallarının edinilmesidir. Dil, eğer kişi tarafından içselleştirilirse anadile yakın bir öğrenim gerçekleşmiş olur.

Dil, iletişim aracı olarak sonsuz ihtimalli bir yapıyı ifade eder. Sınırları asla çizilemez. Bu bakımdan dilin doğuşu ile ilgili ileri sürülen teoriler kadar, dilin öğrenilmesi ve edinilmesi için de pek çok kuram ve yöntemin olduğunu görüyoruz. Krashen ve Chomsky gibi dilbilimcilerin ileri sürdükleri düşünceler dil öğrenimi bağlamında dikkatle incelenmelidir. Amaç, hedef kitle ve öğrenme ortamına göre öğreticinin konumu ve kullanılan metod bütün bu ilkelere göre yeniden seçilmelidir. Chomsky, belli bir dili bilen

insanın, o sonsuz, olası derin yapılar kümesini üreten, o derin yapıları yüze yapılarla eşleştirip soyut nesnelere anlam yorumlamaları ve seçil yorumlamalarını belirleyen bir dilbilgisine de egemen olduğunu savunur. O halde dilbilgisi odaklı dil öğretiminin miadı dolmuştur. Bunun yerine dilin bilgisini cümle üretme düzeyinde vermenin daha mantıklı olduğu görülmelidir. Dil öğretim yöntemlerini birbirinden kesin çizgilerle ayırıp tek bir yöntemle bağlı kalmak yerine; ihtiyaç duyulduğundan hangisi gerekli ise onu kullanmanın daha doğru bir yöntem olduğu unutulmamalıdır. Yöntem ve metotların hemen hepsi farklı bir eksikliği gidermeye yöneliktir. Bu gerçekten hareketle öğretici seçici olmalıdır. Dilbilimcilerim Dil Edinim Cihazı (DEC), dedikleri dil yetisi, sistematik dil kodlarını barındıran zihinsel bir potansiyeli sembolize eder. Dil yetisi, her insanda doğuştan itibaren vardır. İçine doğduğu dilin özellikleriyle sınırlansa da edinilen dil kodları, ikinci dil edinimi için de kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Chomsky, N. (2000). *The Architecture of Language*. Oxford: Oxford University Press.

Chomsky, N. (2014). *Dil ve Zihin*. (Çev. Ahmet Kocaman) Ankara: Bilgesu Yay.

Erdem, M.D., Gün, M., Sever, P., (2015). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem Seçimi ve Alternatif Yöntemler / Selection Of A Method And Other Alternative Methods In Teaching Turkish As A Foreign Language, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/11 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net,DOINumber:http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8735, p. 549-566.

Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Pegem Yayınları.

Köksal, D. Varışoğlu, B. (2014) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Krashen, S. (1981, 2002). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. California, Pergamon Press.

Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.

Peçenek, D. (2008). “Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisi”, *Dil Dergisi* S. 141, s.67-84

TOSUN, C. (2006). Yabancı Dil Öğretim ve Öğreniminde Eski ve Yeni Yöntemlere Yeni Bir Bakış. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Ankara: *Journal of Arts and Sciences*. 83.

<http://www.slideshare.net/marialagoslagos/juan-castro-marialagos?related=1> (24.10.15)

<http://www.slideshare.net/xi11um/krashen-and-chomsky?related=2>
(24.10.15)

<http://www.slideshare.net/molementor/krashen?related=3> (24.10.15)

<http://education.cu-portland.edu/blog/news/five-stages-of-second-language-acquisition/> (07.11.2015)